

Byernes DNA

Christina Bennedbæk og Simon Herup Nielsen

Gennem en årrække er Beder og Malling blevet omtalt som en nærmest sammenhængende by (Beder-Malling).

I realiteten er der imidlertid tale om to fysisk adskilte byer med meget forskellige forhold, kvaliteter og identiteter. Denne forståelse er meget væsentlig at erkende for at kunne forstå de to bysamfund hver især.

Heldigvis er det samme forståelse ligeledes at finde i "Politik For Bykvalitet Og Arkitektur" (Arkitekturpolitikken): To forskellige "mosaiker"; to forskellige byer.

I det følgende er Beders- og Mallings byidentiteter (DNA) derfor også behandlet selvstændigt.

Livet i de to bysamfund sammenflettes dog naturligt, da foreninger benyttes på tværs. Her skal særligt nævnes Egelundcenteret med idrætsfaciliteter, som ligger mellem Beder og Malling. Derfor er det vigtigt at understøtte en god infrastruktur på tværs af byerne, trods bevaringen af de forskelligartede bykarakterer.

Fra Aarhus har man adgang til både Beder og Malling via Oddervej. Tidligere ankom man til byerne via Beder Landevej, som i dag er lukket fra Aarhus gennem Beder. Herved får vejen Beder Landevej nærmere en karakter af at være en hovedvej, der sammenbinde Beder og Malling.

Beder og Malling er desuden forbundet til Aarhusområdet og Odder via letbanen, som har stop i begge byer.

Desuden er der god forbindelse til motorvejsnettet via Giber Ringvej, som begynder mellem Beder og Malling.

Beder

Beder før og nu

Fra Oddervej kører man ind i byen af Damgårds allé. Til begge sider flankeres vejen af et tæt beplantningsbælte, der mod nord skærmer friarealer til et stort boligområde og mod syd skærmer den store uddannelsesinstitution Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus, som ligger adskilt fra byen og kun er synlig med et skilt ved vejen.

Damgårds allé rammer den gamle hovedvej Beder Landevej i et lysreguleret gadekryds inden man fortsætter lige ud af den smalle og befærdede hovedgade Kirkebakken, som rummer både bløde trafikanter og biler.

Den tværgående hovedvej - Beder Landevej, er mod nord (ind mod Aarhus) lukket for biltrafik. Mod syd krydser vejen igennem Beder by og bliver til hovedgaden i Malling inden den fortsætter mod Odder.

Langs Beder landevej og en del af kirkebakken kendetegnes bebyggelserne af fritliggende byhuse, med forholdsvis stor afstand imellem. Dette til trods, dannes, især på Beder Landevej, et gadeforløb.

Beder Landevej danner sammen med Kirkebakken/Damgaards Allé og Stationsvej/Byagervej et H. Heromkring dannes det nærmeste, der kan karakteriseres som bycenter. Her ligger Beders butikcenter, Netto og letbanestationen som anker punkter. Fra førnævnte H er stikveje til parcelhusområder og tætlav bebyggelser, som hver især danner deres egen lukkede enklave med blind vej. Der findes enkelte enklaver med lave etagebyggerier (boligforening).

Et grønt kilesystem med stiforløb forbinder parcelhus- og tætlav enklaverne. Åen, der løber gennem Beder fra syd til nord, er et ret karakteristisk træk ved byen, som tydeligt fremtræder i byparken.

Det første man møder ad hovedvejen fra lyskrydset er mod syd bycentret, som primært opleves som en stor parkeringsplads indrammet af to længer med butikker i stueplan og delvis med boliger med altaner på 1.sal . Butikscenteret danner en tydelig bagside mod en del af byen.

På den modstående side af vejen mod syd ligger byens sundhedshus, som er indrettet i en velreoveret og moderniseret gammel mejeribygning fra 1930. Dernæst krydser man over å løbet med byens grønne kile, som mod nord har karakter af bypark og mod syd af Ungemiljøets arealer med hestefolde. Her krydser vejen samtidig et infrastrukturelt strøg med gangstier, der sammenbinder byens boligområder med stiforbindelser og en cykelsti der kommer helt fra Malling og fortsætter ind til Aarhus. Kirkebakken fortsætter med en karakter af byhuse med forhaver og overkørsler fra carporte direkte til hovedgaden, samt stikveje til bagvedliggende boligområder. Kirkebakken tangerer skolen og kirken inden den fortsætter ud af byen til det åbne land mod skov og strand.

Parallelt med Kirkebakken i forlængelse af Stationsvejen ligger Byagervej. I krydset mellem Beder Landevej og Byagervej ligger der en stor Nettobutik. Byagervej er en bred stamvej med cykelsti, der sammenbinder en række boligbebyggelser med stikveje til adskilte boligenklaver. Herunder 3 af byens historiske bofællesskaber fra slutningen af 70'erne, som ligger på række med forbindelse til byens grønne strøg. På den modstående side af Byagervej har boligforeninger etableret bebyggelser med lejeboliger og fællesarealer, samt kommunen har anlagt en række daginstitutioner med

legepladser. Her findes også et stort privat havefællesskab på kanten af byen der grænser op til åbent marklandskab.

Parallelt med Beder Landvej forbindes Kirkebakken og Byagervej af en tværgående vej - Byvej, som er karakteriseret af byhuse med forhaver og direkte udkørsler fra grunden. Gennem tiden er flere byhuse på Byvej erstattet af tæt/lav boligbebyggelse. Parallelt med Byvej, bag rækken af byhuse, løber den gennemgående supercykelsti, som en del af det grønne strøg i byen.

Konceptet med at adskille biltrafik og blød trafik giver nogle markante skæringspunkter hvor de bløde trafikanter har brug for at krydse hovedvejene.

Afstanden og manglen på infrastruktur for bløde trafikanter til letbanen nedsætter brugen af den offentlige transport.

Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus danner sin egen store enklave i Beder. I forbindelse hermed er der kollegieboliger. Skolen opleves som en isoleret fraktion, der kun interagerer med byens borgere i forbindelse med deres årlige åbenhus arrangement i juni.

I Beders sydlige ende findes et mindre erhvervsområde, som i højere og højere grad omkranses/konverteres til boligområde.

Den altovervejende del af Beder-området består i dag af adskilte parcelhusenklaver og tæt-lav bebyggelser.

Beder har enkelte bevaringsværdige bygninger, som giver et beskedent "historisk" præg på Beder Landevej, Stationsvej og i mindre grad Kirkebakken. Dog er Beder en by som i det væsentlige er udviklet fra 1970'erne og frem; altså en ny by.

Beder opleves som topografisk flad indtil byparken med åen der løber ned til Giber Å.

Der synes ikke at være en særlig "historisk" bygnings-arkitektonisk karakter i Beder, som har styrke nok til at danne basis for en karakteristisk. (Det skulle da lige være parcelhustypen).

Oplevelse af gaderummene i Beder præges i høj grad af hække og bevoksning, som giver byen et grønt præg, men som også medvirket til at gøre oplevelsen af gaderummene relativt udifferentieret.

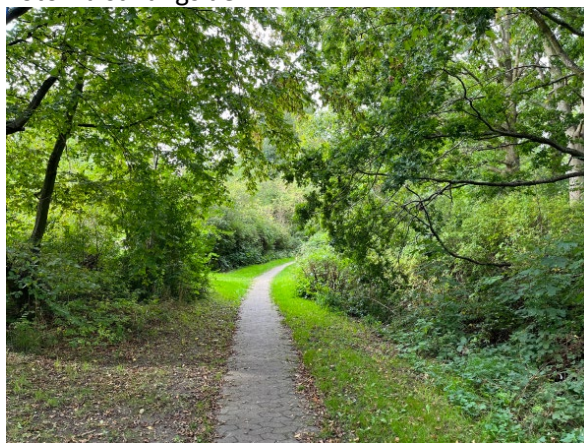
Foreløbig konklusion Beders DNA

- Den altovervejende del af Beder-området består i dag af adskilte parcelhusenklaver og tæt-lave boligbebyggelser.
- Karakteristisk for Beder er bystrukturen med adskillelsen af biler og bløde trafikanter. Brede, lige veje på ankomst side af boligen og hyggelige, grønne stier, som bugter sig i et grønt strøg bag om boligerne.
- Byens butikker er primært centreret omkring et butikstorv med en dagligvarebutik, specialbutikker og en tankstation.
- Gennem byen løber en å og et grønt strøg med en 'hoved' gangsti, der sammenbinder alle stiforløbene fra byens boligområder og samlingssteder. Dette er Beders stærkeste bymæssige træk som kan bruges og forstærkes fremover til at strukturere, samle, udvikle og forbedre byen.

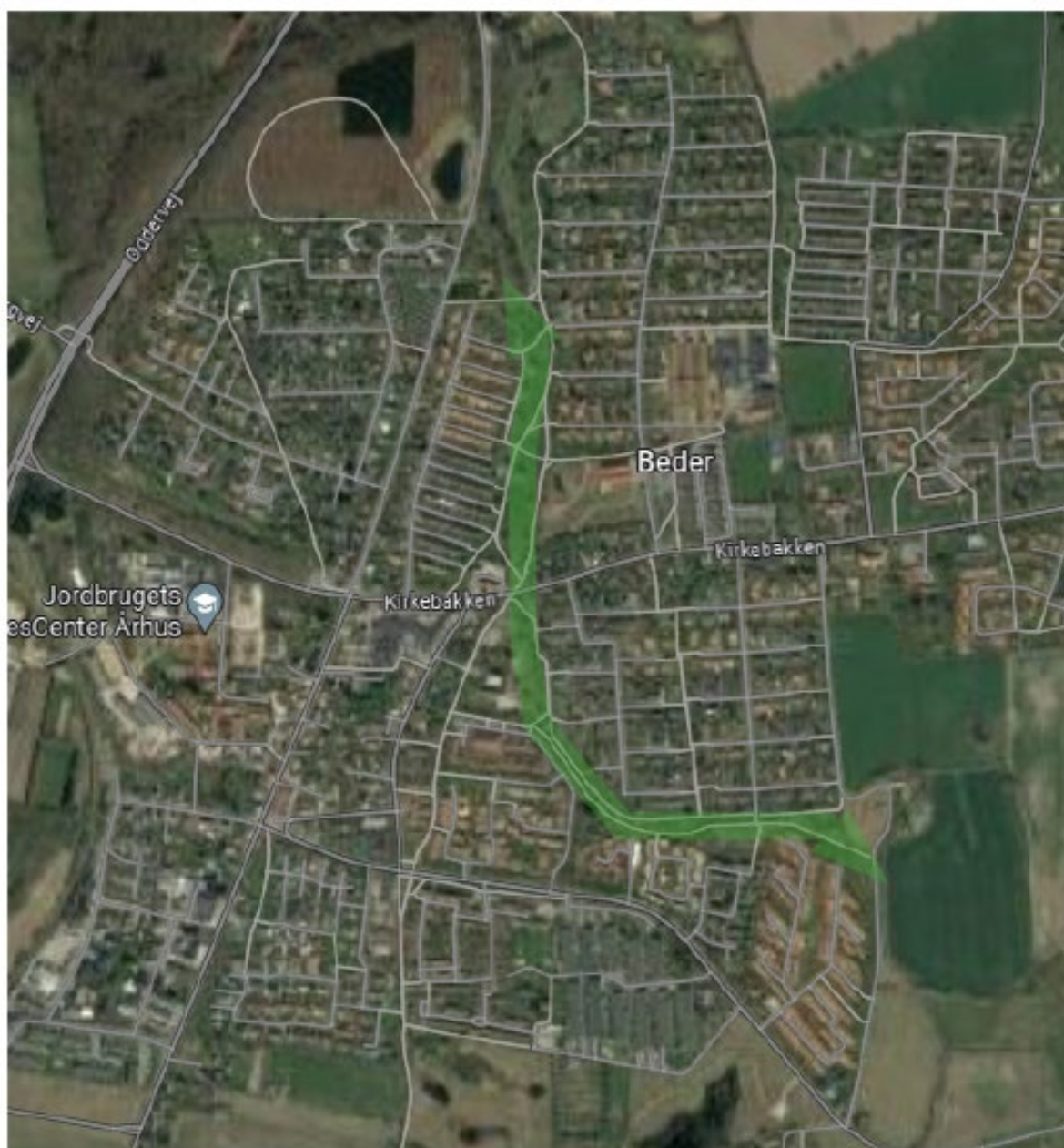
Eksempel på vej i Beder.
Foto af Byavervej.

Eksempel på byens grønne strøg.
Foto fra sti langs åen.

Oversigtsplan af Beder by med grønt strøg.

Beder bypark set fra hovedvejen - Kirkebakken .

Beder butikstov.

Malling

Malling før og nu

Mallings væsentligste historiske byvækst udspringer af overgangen fra landsby til stationsby i starten af 1900 tallet, og siden 70'erne udvikling af de store parcelhus- og tæt-lav områder .

Mallings historiske bymidte finder sin udstrækning i området som strækker sig fra Kirken mod nord til bunden af bakken ved Nyvej mod syd, fra mødet mellem Malling Kirkevej og Ajstrupvej mod øst og et stykke ud af Gl. Østergårdsvej mod vest. Bymidten er en tydelig organisk fremvokset byform, hvor tilføjelse er sket på enhedsniveau inden for samme netværksstruktur.

Omkring den historiske bymidte er der fra 70'erne og frem tilføjet mange enklaver med parcelhuse og tæt-lav bebyggelser, således at byområdet Malling i dag arealmæssigt primært består af lukkede, adskilte enklaver af parcelhuse og tæt-lav bebyggelser med egne stikveje og uden forbindelse til hinanden.

Malling er topografisk meget differentieret med samlet højdeforskel inden for bygrænsen på ca. 25 meter. Det er dermed en væsentlig del af oplevelsen af byen, som også gør, at man kan se langt visse steder fra, og at man altid ser byens huse bag hinanden i lag op og ned af bakker.

Byen har mange ind og udfaldsveje, der samler sig i midtbyen. Disse veje er yderligere internt forbundet i et netværk, således at en vej leder til en anden vej.

Hovedgaden, Bredgade, er den mest befærdede, og er der hvor butikkerne historisk har ligget. Gaden er gennemgående og har historisk set været en del af vejforløbet fra Aarhus til Odder via Beder. Bredgade har historisk set også været butiksgaden i Malling, men de fleste butikker er i dag lukkede og bygningerne er overvejende transformeret til bolig. Omkring stationen og Malling Kro er opstået et lille butikstorv med dagligvarebutik, apotek, vin- og delikatesseforretning mv.

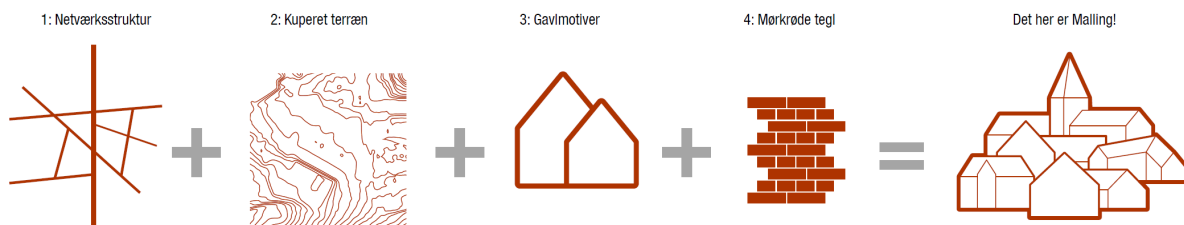
Bymidten kendetegnes af byhuse og etageejendomme med saddeltage i varierende højder fra 1 ½ til 3 ½ etage (samt en silo), som ligger skulder ved skulder langs fortov. Herved skabes tydelige gaderum med små pladsdannelser hist og her.

Midtbyens facader er traditionelt opført i rød tegl med tage af skifer eller røde vingetegl. En del af byens historiske bygninger fremstår i dag flot renoverede mens andre trænger til en kærlig hånd. Endnu andre historiske og identitetsbærende bygninger er blevet misligholdt og forvansket i en grad, som gør, at restaurering i praksis er umulig. Disse bygninger virker skæmmende på oplevelsen af bymidten og giver en trist oplevelse af forfald og afvikling.

Foreløbig konklusion Mallings DNA

- *Malling ligger i et kuperet terræn. Dette er et væsentligt bymæssigt og identitetsgivende træk.*
- *Bymidten er fremvokset organisk i netværksstruktur hvor en gade altid fører til en anden gade.*
- *Bymidten, som er identitetsbærende for Malling, formes i det væsentlige af ejendomme fra starten af 1900 tallet med udnyttede tagetager, generelt 45 graders sadeltag, opført i rød tegl, og som typisk har haft tage med naturskifer og mørkerøde vingetegl.*
- *Bygningerne i bycenteret har varierende højder og er både fritliggende, skulder-ved-skulder langs fortovskant, men også nogle gange sammenbyggede.*

- *Mødet mellem saddeltagens gavlmotiv og det kuperede terræn giver Malling sin bymæssige karakter, hvor sadeltage og gavlmotiverne i forskellige højder i det kuperede terræn opleves i lag bag hinanden. Det skaber en oplevelse af dybde i bybilledet og tegner en varieret og takket skyline.*
- *Dette er Mallings DNA.*

Mallings saddeltage - Lag på lag

Kirken - sammensat af gavlmotiver

Bredgade - varierende bygningshøjder skulder ved skulder

Malling Kirkevej - Lag på lag, nyt og gammelt i harmoni.

Ajstrupvej - Varierende bygningshøjder skulder ved skulder

Bredgade - Gavlmotiver fremhæves af bakkelandskabet